

พื้นที่การเมือง: การไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล

ชนุตร์ นาคทรานันท์

ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

---

* ขอขอบคุณ ศรัณย์ วงศ์จิตร ดร.เกษม เพ็ญภินันท์ สำหรับข้อมูลและการแนะนำและผู้วิจารณ์บทความนิรนามซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถและความตั้งใจวิจารณ์อย่างเป็นวิชาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาบทความนี้ โดยผู้เขียนได้อ่านคำวิจารณ์ทุกหน้าทุกบรรทัดแล้ว และเป็นเกียรติแก่ Jeff Hanneman (1964–2013) มือกีตาร์วง Slayer ซึ่งเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

เหตุผลไม่ใช่ทุกอย่างในการแก้ปัญหาทางการเมือง แม้ว่าเหตุผลที่ใช้ นั้นจะเป็นสุดยอดเหตุผลหรือเป็นเหตุผลสากลที่ใช้ได้กับทุกคน ทุกเวลา ทุกสถานที่ ก็ตามที เพราะในทางการเมืองแล้วการขับเคลื่อนของ มนุษย์นั้น สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจาก “แรงปรารถนา” หาใช้เหตุผล เพียงประการเดียวเท่านั้น และแรงปรารถนาที่ว่านี้ไม่สามารถชี้ขาดได้ ด้วยเหตุผลสากล จึงส่งผลให้ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสภาวะที่ ต้องตัดสินชี้ขาดในสิ่งที่ไม่สามารถตัดสินชี้ขาดได้ การตัดสินชี้ขาดจึงมี ลักษณะเป็นเรื่องที่อิงกับบริบท เมื่อการเมืองเป็นเรื่องที่อิงบริบท ความ แตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่าจึงเป็นสิ่งที่มาพร้อมๆ กัน การเมืองจึง ไม่สามารถทำให้เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่ตายตัวได้

Politics is not all about reason. This article contends that reason cannot solve political conflict, however universal the reason is. This is due to the nature of the politics. Politics is driven partly by “passion”, not reason alone. Therefore, political conflict cannot be settled with recourse to reason. Consequently, political conflict, which needs determination, is by nature indeterminable. Political determination, then, is always context-dependent. This brings up the issue of value pluralism which leads further to my argument that politics cannot be seen in the same light as natural science.

เกริ่นนำ

ในทางการเมืองแล้วความเป็นกลางทางการเมือง หรือการใช้เหตุผลอย่างชาญฉลาดเพื่อมองและวางจุดยืนทางการเมืองจะเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสามารถเอาชนะความขัดแย้งได้ ซึ่งหากมองตามกรอบคิดดังกล่าวการเลือกข้างแบบหน้ามิตตามัว รวมไปถึงการไม่ใช้เหตุผลอะไรทั้งสิ้นในทางการเมืองถือเป็นเรื่องต่ำต้อย บทความนี้จึงมีขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงแล้วการเลือกข้างอย่างหน้ามิตตามัว รวมไปถึงการไม่ใช้เหตุผลในทางการเมืองนั้นก็คือธรรมชาติของการเมืองนั่นเอง และคงไม่มีใครสามารถไปบีบกรอบได้อย่างถาวรว่าการเมืองต้องเต็มไปด้วยเรื่องของสติปัญญาและความเป็นกลาง

บทความชิ้นนี้ผู้เขียนไม่ได้ต้องการจะพุ่งเป้าไปที่การศึกษานักคิดคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษถึงแม้ว่าผู้อ่านอาจจะสังเกตได้ว่ามีชื่อและงานของนักคิดบางท่านปรากฏอย่างโดดเด่น (เช่น Chantal Mouffe) แต่การอ้างอิงถึงงานของนักคิดบางท่านนั้น เป็นเพียงการหยิบยืมกรอบการมองมาใช้เท่านั้น ในแง่ที่ว่าผู้เขียนเห็นด้วย/มองตรงกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนอุทิศงานชิ้นนี้เพื่อนักคิดบางท่าน กล่าวอีกอย่างคือบทความชิ้นนี้เป็นการวิเคราะห์ส่วนตัวของผู้เขียน ซึ่งหยิบยืมการวิเคราะห์ของนักคิดท่านอื่น หาใช่งานเขียนว่าด้วยนักคิดท่านหนึ่งที่ถูกเขียนโดยผู้เขียน

นอกจากนี้แล้วบทความชิ้นนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการเมืองอย่างที่เป็น (what is) โดยที่มิได้ต้องการจะเสนอรูปแบบของการเมืองอย่างที่ควรจะเป็นหรืออยากให้เป็น (what ought to be)

พื้นที่การเมืองก็มีความเป็นการเมือง

สำหรับพื้นที่การเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลนั้น สามารถเริ่มทำความเข้าใจด้วยกรอบการมองที่ว่า “ต้องเข้าใจการเมืองอย่างที่มีความเป็นการเมือง” กล่าวคือความเป็นการเมือง (the political) เป็นเรื่องของการสร้างกลุ่มและอัตลักษณ์ร่วม (collective identities) ไม่ใช่เรื่องของปัจเจกแต่ละคน ความแตกต่างขัดแย้งระหว่างกลุ่มจึงเป็นสิ่งที่สมควรจะต้องพิจารณา เพราะโดยทั่วไปแล้วมนุษย์มีแนวโน้มที่จะเข้ากลุ่มหาพวก ซึ่งสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับการเข้ากลุ่มคือการเป็นกลางไม่อยู่ข้างใคร ซึ่งความเป็นการเมืองนั้นจะพุ่งเป้าไปที่การเข้ากลุ่ม ไม่ใช่การเป็นกลาง หรือถึงแม้ว่าจะอ้างว่าอยู่กลุ่มที่เป็นกลาง แต่กลุ่มที่เป็นกลางที่ว่่านั้นได้ขาดความเป็นกลางกับผู้ที่ไม่เป็นกลางเรียบร้อยแล้ว

ในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่าเราควรต้องแยกให้ชัดเจนเสียก่อนว่า “ความเป็นการเมือง” (the political) กับ “การเมือง” (politics) นั้นต่างกันอย่างไร โดยเราสามารถใช้อะไรทางวิชา รัฐศาสตร์มาช่วยจำแนกได้ดังนี้ โดย “การเมือง” คือสิ่งที่รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์สนใจ ส่วน “ความเป็นการเมือง” คือสิ่งที่รัฐศาสตร์เชิงทฤษฎี/ปรัชญาให้ความสนใจ กล่าวคือไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่จะมุ่งเน้นไปที่ตัวเนื้อหาสาระ (ดู Mouffe 2005, 8-9) จึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองจะพุ่งเป้าไปที่ตัวกฎระเบียบ โครงสร้างหรือสถาบันที่ดำรงอยู่ ส่วนความเป็นการเมืองจะพุ่งเป้าไปที่ประเด็นว่าด้วยการเกิดขึ้น การสร้าง การทำลาย หรือการคงไว้ซึ่งกฎระเบียบ โครงสร้าง และสถาบันดังกล่าวนั่นเอง

เมื่อก้าวถึง การเกิดขึ้น การสร้าง การทำลาย และการคงไว้ ในบริบทของความสัมพันธ์ของมนุษย์นั้นคงจะหลีกเลี่ยงประเด็นเรื่องความขัดแย้งไปไม่ได้ เพราะสังคมมนุษย์จะมีค่านิยม วัฒนธรรม กฎระเบียบ แบบแผน อยู่เต็มไปทุกสถานที่ และสิ่งเหล่านั้นล้วนต้องเผชิญกับการท้าทายอยู่ตลอดเวลา เช่นการตั้งคำถามต่อวัฒนธรรม ตั้งคำถามต่อกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น สิ่งที่เราพบเห็นได้เสมอคือการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้เห็นด้วยกับสิ่งเก่าๆ กับผู้ที่ต้องการท้าทายสิ่งเก่าๆ ดังนั้นหากเข้าใจการเมืองในเชิงความเป็นการเมือง สิ่งที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงเป็นความขัดแย้ง ความไม่เป็นกลางนั่นเอง

การให้คุณค่าและการนิยามที่ต่างกันของแต่ละฝ่ายซึ่งคือแก่นของความเป็นการเมืองที่ทำให้หายไปไม่ได้ เช่น การนิยามที่ต่างกันว่าด้วยกฎหมาย ความยุติธรรม เสรีภาพและความเท่าเทียมนั้น ได้ก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกจากการนิยามที่ต่างกันดังกล่าว เพราะคนที่เห็นด้วยก็จะสนับสนุนนิยามหนึ่ง ส่วนคนที่ไม่เห็นด้วยก็จะสนับสนุนอีกนิยามหนึ่ง และนั่นเองก็ก่อให้เกิดการแบ่งเขาแบ่งเราขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ “การเมือง” นั่นคือผลผลิตที่มาจาก “ความเป็นการเมือง”¹ อย่างเช่นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มาจากความเป็นการเมือง ไม่ได้มาจากความเป็นกฎหมายในตัวเอง หมายความว่ากฎหมายฉบับแรกสุดไม่ได้ออกมาจากกฎหมายฉบับที่ศูนย์ หากแต่ออกมาจากการต่อสู้ การเจรจาและการตกลงกันได้

¹ จากนี้ไปผู้เขียนจะใช้คำว่า “การเมืองที่มีความเป็นการเมือง” ซึ่งความหมายเดียวกับ “ความเป็นการเมือง”

ถึงแม้จะมีการพยายามวิจารณ์ว่าจริงๆ แล้วความเป็นการเมืองเป็นผลผลิตที่เกิดจากการที่สังคมพยายามทำให้ความเป็นการเมืองหายไปจากสังคม (society's own de-politicization) กล่าวคือสังคมกับความเป็นการเมืองจะแยกขาดกันชัดเจนเพราะสังคมทำให้ความเป็นการเมืองมีพื้นที่อยู่นอกสังคม (อย่างเช่นการวิเคราะห์ของ Thornhill 2009, 728) แต่การวิเคราะห์ดังกล่าวก็ยังไม่สามารถโต้คำอธิบายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและความเป็นการเมืองได้ เพราะความจริงนั้นการทำให้ความเป็นการเมืองหายไปจากสังคมคือการกระทำทางการเมืองชนิดหนึ่งนั่นเอง

เหตุผลสากลกับแรงปรารถนา

มีความเชื่อว่าการใช้เหตุผลสากล (universal reason) ซึ่งในที่นี้หมายความว่าเหตุผลที่ถูกต้องกับทุกคน ทุกเวลา ทุกสถานที่นั้นจะก่อให้เกิดความเป็นกลางในทางการเมืองขึ้น (ดูตัวอย่างเช่น Chantal Mouffe วิเคราะห์วิธีคิดดังกล่าวใน Mouffe 1993, 140) กล่าวคือเหตุผลสากลนั้นจะไม่ก่อให้เกิดการเลือกข้างระหว่างฝ่าย A กับฝ่าย B (หรือฝ่ายต่างๆ ไปจนถึง Z) วิธีการแบ่งแบบนี้จึงไม่ได้อิงกับชื่อเสียง ฐานะ หรือรสนิยมทางการเมือง แต่แบ่งจากการใช้เหตุผลสากล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ถ้าฉลาดพอก็สามารถเข้าถึงได้ กล่าวคือการแบ่งฝ่ายด้วยเหตุผลสากลนั้นไม่ว่าแต่ละฝ่ายจะมาจากกลุ่มการเมืองแบบใด สุดท้ายแล้วถ้าคุณภาพทางปัญญาเพียงพอก็สามารถเข้าถึงเหตุผลสากลชุดเดียวกัน และเมื่อใช้เหตุผลชุดเดียวกันความขัดแย้งทางการเมืองก็จะถูกแก้ไขด้วยเหตุผล อย่างไรก็ตามปัญหาของวิธีคิดแบบนี้ก็คือจะก่อให้เกิดการเลือกข้างระหว่าง “ผู้มีเหตุผล” กับ “ผู้ไม่มีเหตุผล”

ความแปลกประหลาดอย่างหนึ่งของวิธีคิดดังกล่าวก็คือ “เมื่อเกิดความไม่ลงรอยขึ้น ผู้ที่ต้องการจะอยู่ในกระบวนการของการถกเถียงต่อไปควรจะใช้ฐานของความเป็นกลาง” (ดู Mouffe 1993, 139) ซึ่งเป็นคำอธิบายที่สมเหตุสมผลในตัวเอง แต่ไม่สมเหตุสมผลในแง่ของสามัญสำนึกว่าจะกล่าวไปเพื่ออะไรแล้วได้อะไรขึ้นมา เพราะข้อความดังกล่าวแปลได้อีกความหมายว่า “ห้ามขัดแย้ง” คือถ้าคู่ขัดแย้งยอมอยู่บนฐานของความเป็นกลางจริงๆ ความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นแล้วนั่นเอง ซึ่งไม่ต่างอะไรกับการกล่าวว่าเราจะแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ถ้าเราไม่ขัดแย้งกัน นอกจากนั้นสิ่งที่ทำให้ยุ่งยากเข้าไปอีกในกรณีที่มีความขัดแย้งนั้นเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายมาจากคนละฐานกันตั้งแต่ต้น เพราะการจะไปบอกแต่ละฝ่ายว่าให้มาอยู่บนฐานเดียวกันก็เห็นจะเป็นสิ่งที่น่าขำขัน และการให้แต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งกันมาร่วมกันแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการใช้เหตุผลสากลจึงเป็นสิ่งที่น่าขำขันเช่นกัน ในกรณีที่ต่างฝ่ายต่างมีจุดกำเนิดมาจากฐานที่แตกต่างกันตั้งแต่ต้น

หากตัดประเด็นเรื่องความซับซ้อนออกไป สิ่งหนึ่งที่ถูกตัดให้หายไปจากการใช้เหตุผลสากลในทางการเมืองก็คือ แรงปรารถนา (passion) ซึ่งถือเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญหนึ่งในการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ เป็นพลังเชิงอารมณ์ความรู้สึกอันหลากหลายซึ่งเป็นต้นตอของการระบุความเป็นกลุ่มก้อนต่างๆ ร่วมกัน กล่าวคือการทำที่เจอนิยามตัวเองกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้นแรงปรารถนาก็เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดหรือไม่เกิด ซึ่งไม่จำเป็นต้องอิงเฉพาะเหตุผลเท่านั้น โดยนักวิชาการอย่าง Chantal Mouffe ได้อธิบายคำว่า passion โดยแยกสองคำระหว่าง “passion” กับ “emotion”² โดยชี้ว่า passion เป็นคำที่มีความรุนแรงและอันตรายมากกว่า ส่วน emotion นั้นมีความศิวิไลซ์มากเกินไป (too civilized) ประเด็นตรงนี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าระหว่างคำว่า passion กับ emotion ในทางราชการ/พจนานุกรมแล้ว คำใดแปลว่าอะไร หากแต่ประเด็นคือการให้ความสำคัญกับแรงปรารถนาที่ดุเดือดและรุนแรงในการเมือง (political passion) ตัวอย่างของแรงปรารถนาที่ชัดเจนคือเรื่องชาตินิยม (nationalism) ของคนในสังคมซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะเข้าใจธรรมชาติและอำนาจของชาตินิยมถ้าไม่พิจารณาถึงแง่มุมด้านแรงปรารถนาเข้ามาด้วย อย่างเช่นวลีที่ว่า “เลือดไทยเข้มข้น” ซึ่งเข้มข้นที่ว่านี้คงไม่สามารถวัดอย่างเป็นหลักวิทยาศาสตร์ได้ แต่ “ใจมันให้” (แรงปรารถนา) อย่างไรก็ตามแรงปรารถนาไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งทีรุนแรงและน่ากลัว เพราะด้านบวกก็มีอยู่ เช่น แรงปรารถนาเพื่อความยุติธรรม (passion for justice) เป็นต้น ซึ่งมนุษย์นั้นไม่ว่าจะมีความรู้หรือมีเหตุผลสูงส่งเพียงใดก็ต่างจากเครื่องยนต์กลไกเพราะมนุษย์มีแรงปรารถนาเป็นของตนเอง ที่สำคัญคือเครื่องยนต์กลไกนั้นขับเคลื่อนด้วยกลไกที่มีความชัดเจนตายตัวและแน่นอน (ในกรณีที่เครื่องยนต์กลไกไม่พัง) ดังนั้นการทำให้การเมืองที่มีความเป็นการเมืองเป็นเรื่องที่มีความชัดเจนตายตัวและแน่นอนจึงไม่ต่างไปจากการทำให้มนุษย์เป็นเครื่องยนต์กลไก

อย่างไรก็ตามควรทราบว่าแรงปรารถนาในทางที่น่ากลัวและรุนแรงนั้นจะตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ ซึ่งจะอยู่ในรูปของการสร้างความเกลียดและความกลัวที่มีต่อฝ่ายตรงข้าม (xenophobia) เป็นสิ่งที่พรรคการเมืองแบบประชานิยมหยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อทำลายฝ่ายตรงข้าม (ดู Mouffe 2005, 71)³ แรงปรารถนาจึงมีทั้งด้านที่ “ดี” และ “ไม่ดี” รวมไปถึงเรื่องของ “เหตุผลอันชาญฉลาด” เช่นกัน จึงไม่สามารถตีกรอบให้เหลือเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น

² บทสัมภาษณ์ Mouffe ดู <http://www.re-public.gr/en/?p=2801>

³ อย่างไรก็ตามคำว่าพรรคการเมืองแบบประชานิยมในบทความชิ้นนี้มีความหมายที่กว้างขวาง และไม่รัดกุม กล่าวคือผู้เขียนนิยามว่าอะไรก็ตามที่เน้นการเอาใจผู้คนโดยเพื่อคะแนนความนิยม ความสนใจ และ/หรือผลประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงผลระยะยาวต่อผู้คนที่คือประชานิยม

อำนาจกับการเมือง

วิธีคิดที่ว่า การเมืองที่มีความเป็นการเมืองควรมีแต่เหตุผลสากลและความเป็นกลางนั้น นำไปสู่ความเข้าใจผิดประการหนึ่งว่าอำนาจเป็นสิ่งที่ทำให้หายไปได้จากการเมือง อันที่จริงแล้ว ความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ ชัดแสดงถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจ อำนาจสามารถบอกสังคมได้ว่าอะไรในสังคมคือสิ่งที่ถูกต้องไม่ถูกต้อง ความเป็นกลางจึงไม่ใช่ความเป็นกลางที่อิงกับเหตุผลสากลอันอิสระจากอำนาจ แต่อิงกับอำนาจ ซึ่งในตัวเองแล้วอำนาจเป็นสิ่งที่ไม่มีความเสถียร เพราะถ้าอำนาจมีความเสถียรจริง สังคมจะไม่มีการคลี่คลายใดๆ อีก แต่ละคนก็จะใช้ชีวิตอย่างตายตัว ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ใช่ จะเห็นว่าในแต่ละยุคแต่ละสมัยและแต่ละสังคม ผู้มีอำนาจสามารถเป็นผู้ชี้ขาดว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในสังคม โดยผู้มีอำนาจที่ว่านั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นเผด็จการ โดยผู้นำเพียงคนเดียวก็ได้ แต่สามารถรวมไปถึงอำนาจของประชาชนในระบบประชาธิปไตยได้เช่นกัน ที่สำคัญก็คือกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ถือเป็นสิ่งที่มาจากอำนาจเช่นกัน จึงไม่น่าแปลกใจที่รัฐธรรมนูญ ซึ่งมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด อาจจะถูกฉีกทิ้งและสร้างขึ้นใหม่หลายฉบับได้ เพราะอำนาจไม่มีความเสถียร

การใช้เหตุผลสากลอันเป็นกลางในทางการเมือง จะทำให้พื้นที่การเมืองเกิดความรัดกุมตายตัว เพราะการเมืองที่มีความเป็นการเมืองจะเหลือแต่เรื่องของเหตุผลที่ใช่/ถูก เหตุผลที่ไม่ใช่/ผิด และเหตุผลที่ไม่ใช่หรือเหตุผลที่ผิดนี้เองจะถูกตัดทิ้งออกไปจากพื้นที่การเมือง กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือใครที่ปัญหาไม่ดีพอนั้นจะไม่มีที่ให้อินในทางการเมือง อย่างไรก็ตามปัญหาของวิธีคิดแบบอิงเหตุผลสากลคือเป็นการซ่อนอำนาจการเมืองไว้ในรูปของเหตุผลสากล กล่าวคือไปหลบอยู่หลังคำว่าเหตุผลสากลและใช้อำนาจผ่านรูปแบบของการใช้เหตุผล ซึ่งถึงแม้ว่าจะดูมีชั้นเชิงและมารยาทกว่าการใช้อำนาจผ่านรถถัง แต่ก็ถือว่าเป็นการใช้อำนาจแบบหนึ่งเช่นกัน

เมื่อการเมืองที่มีความเป็นการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ ดังนั้น “การตัดสินใจชี้ขาดไม่ได้” (undecidability) จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน การตัดสินใจไม่ได้นี้ไม่ได้หมายความว่า อยู่ในสภาวะที่คิดอะไรไม่ได้หรือคิดไม่ออก หากแต่ความหมายคือการเมืองที่มีความเป็นการเมืองนั้นอยู่ในสภาวะที่ตัดสินใจอย่างเด็ดขาดแน่นอนไม่ได้ว่าอะไรใช่ อะไรไม่ใช่ สำหรับสังคม ซึ่งรวมไปถึงอะไรเป็นเหตุเป็นผล อะไรไม่เป็นเหตุเป็นผล แน่แน่นอนว่าในช่วงเวลาหนึ่งๆ จะมีชุดความคิดหนึ่งๆ ดำรงอยู่ในสังคม แต่เราก็บอกไม่ได้ว่าจะอยู่ต่อไปตลอดกาล ไม่มีวันตายหายไป ถ้าชุดความคิดหนึ่งๆ เป็นสิ่งอมตะจริง การกดขี่คนผิวดำกับทาสรวมไปถึงการไร้อำนาจของผู้หญิงก็ควรจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องตลอดไปแต่ในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่ นั่นเอง การตัดสินใจชี้ขาดไม่ได้นี้เอง เป็นปัจจัยยืนยันอย่างดีว่าการเมืองที่มีความเป็นการเมืองไม่ใช่พื้นที่

เป็นกลางที่มีความล่งตัวอย่างตายตัว (หรือใกล้เคียงกับความตายตัว) กฎระเบียบ/กรอบต่างๆ ของสังคม อาจจะสามารถล่งตัวให้กับผู้คนจำนวนหนึ่งที่เห็นด้วยกับกฎระเบียบ/กรอบดังกล่าว แต่จะไม่ล่งตัวสำหรับผู้คนที่ไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงนั้นๆ ตั้งแต่ต้น จึงอาจจะก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ว่า “ผู้คนเหล่านั้นซึ่งไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นพวกไร้คุณสมบัตินี้/ไม่ถูกนับรวม ด้วยเหตุผลที่ว่าพวกเขาหรือเธอเหล่านั้นไม่ใช่ผู้มีเหตุผล” (ดู Mouffe 1993, 143)

การถกเถียงที่อิงเหตุผลจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อผู้ถกเถียงอยู่ในกรอบคิดแบบเดียวกัน (argumentation is only possible when there is a shared framework) (ดู Mouffe 1993, 144) ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่มาจากกรอบคิดที่ต่างกันจะเถียงกันไม่ได้ แน่แน่นอนว่าการถกเถียงเกิดขึ้นได้อย่างเป็นปกติระหว่างผู้ที่มีกรอบคิดต่างกัน แต่การถกเถียงจะไม่นำไปสู่ข้อสรุปอะไรเลย เพราะสุดท้ายแล้วต่างฝ่ายต่างยืนยันทันคนละสิ่ง (เถียงไปก็เท่านั้น) อย่างเช่น การถกเถียงว่าคำตอบของ 1+1 คือเท่าไร ถ้าฝ่ายที่มาจากฐานของคณิตศาสตร์ก็จะตอบว่าได้สอง แต่ถ้าไม่ได้มาจากฐานของคณิตศาสตร์ก็อาจจะตอบได้เป็นหนึ่ง (เช่น สองคนรวมกันเป็นหนึ่งเดียว หรืออะไรก็ตามแต่) พื้นที่การเมืองตามวิถีคิดแบบอิงเหตุผลสากลนิยมก็อยู่ในปัญหาแบบเดียวกันนี้ คือมีการตั้งกรอบกติกาอะไรขึ้นมาชุดหนึ่ง และทักท้วงเอวอนี้คือกรอบที่ตายตัวถูกต้องเด็ดขาดแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วมีชุดของกรอบกติกาอีกหลายๆ ชุดที่หายออกไปจากพื้นที่การเมืองดังกล่าว ปัญหาคือ แล้วชุดความคิด/ชุดกติกาอื่นซึ่งถูกตัดออกไป จะไปแสดงออกได้ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร ซึ่งคำตอบก็ไม่ใช่ที่ไหนอื่นเพราะคือพื้นที่การเมืองที่ไปตัดสิทธิของชุดความคิดดังกล่าวนั่นเอง กล่าวคือจะมาทะเลาะขัดแย้งกันกับคนหรือกฎที่ไม่ให้คนไร้เหตุผลเข้ามาในพื้นที่นั่นเอง

การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองด้วยวิธีการ “ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” (“impartial” solution) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาทางกฎหมายที่อยู่บนฐานของการไม่เข้าข้างใครและพิจารณาคดีไปตามเนื้อผ้า และรวมไปถึงการแก้ปัญหาด้วยการใช้เหตุผลสากล กลับกลายเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นปัญหาเสียเอง (this is precisely where the problem lies.) (ดู Mouffe 2005b, 55) กล่าวคือความเป็นกลางของกฎหมายและเหตุผลสากลนั้น จะตัดแรงปรารถนาทางการเมืองของแต่ละกลุ่มออกไป ซึ่งเมื่อแต่ละกลุ่มไม่มีที่ให้แสดงออกก็จะหาทางแสดงออกด้วยวิธีอื่นและเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรง กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วการปกป้องการตัดสินใจหนึ่งด้วยการอ้างไปถึงหลักการต่างๆ ที่อิงกับความเป็นกลางไม่เอียงข้างนั้น ถือเป็นการปิดความรับผิดชอบ (ดู Mouffe 2000, 76) หมายความว่าพวกที่เชื่อในความเป็นสากลนิยมจะอ้างถึงหลักการสากลอะไรบางอย่างแล้วก็จบกันไป ลอยตัวไม่ต้องรับผิดชอบอะไรอีก เพราะถือว่าความเป็นสากลนั้นถูกต้องแล้ว ไม่มีอะไรให้ถกเถียงอีกต่อไป อำนาจและความชอบธรรม (authority and legitimacy) จะอยู่ในรูป

ของเหตุผลสากล ดังนั้นอำนาจและความชอบธรรมจะซ่อนอยู่ภายใต้เงาของเหตุผลสากล แต่ปัญหาก็คือการที่แต่ละฝ่ายจะแก้ความขัดแย้งทางการเมืองด้วยการใช้เหตุผลสากลนั้น จำต้องอยู่บนฐานคิดที่ว่า ทุกคนมีอิสระและเท่าเทียมกันตั้งแต่ต้น (free and equal) ซึ่งในทางหลักการแล้วอาจจะฟังดูสวยงามและควรจะเป็นเช่นนั้น แต่ความจริงทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองหาได้เป็นเช่นนั้น เพราะเป็นเรื่องของการต่อสู้ทางอำนาจ ถึงแม้ว่าบทความชิ้นนี้จะมีลักษณะงานเป็นนามธรรม แต่มิได้หมายความว่าต้องเป็นงานเขียนที่เพ้อฝันแต่อย่างใด ดังนั้นแล้วสิ่งที่บทความพยายามจะให้ผู้อ่านเห็นก็คือ ธรรมชาติของการเมืองที่มีความเป็นการเมืองจริงๆ แล้วเป็นเช่นไรนั่นเอง ถึงแม้ว่าอิสระกับความเท่าเทียมจะเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง แต่การเมืองเป็นเรื่องที่มากกว่าอิสระและความเท่าเทียม ซึ่งอำนาจก็คือส่วนสำคัญที่ไม่เคยหายไปไหน แต่ถูกทำให้หายไปด้วยข้อความที่ดีในกฎหมาย การเมืองนั้นมีทั้งการกระทำของอำนาจและการลากเส้นแบ่งอยู่ตลอดเวลา

การลากเส้นแบ่งให้กับฝ่ายต่างๆ ถือเป็นพื้นฐานของการกระทำทางการเมือง เราสามารถสรุปได้ว่าเส้นแบ่งของการแบ่งในทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองอาจแบ่งได้กว้างๆ เป็นสามประเภท ดังนี้ (ดูการแบ่งประเภทดังกล่าวใน Fletcher 2003, 193) เส้นแบ่งประเภทแรก คือเส้นแบ่งที่ใช้ศีลธรรมความผิดชอบชั่วดีเป็นตัวลากเส้น เช่นการกล่าวว่า แบบนี้ดี แบบนี้เลว แบบนี้ถูกต้อง แบบนี้ไม่ถูกต้อง (ในเชิงหลักการผิดชอบชั่วดี) เส้นแบ่งประเภทที่สอง คือเส้นแบ่งที่ใช้เหตุผลเป็นตัวลากเส้น เช่นการกล่าวว่าแบบนี้มีเหตุผล แบบนั้นไม่มีเหตุผล แบบนี้ถูกต้อง แบบนั้นไม่ถูกต้อง ปัญหาการลากเส้นแบ่งแบบนี้ก็คือ เวลากล่าวว่าสากลนั้นสากลอย่างไร มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้เห็นด้วยอย่างนั้นหรือ เอามาตรฐานของตนเองไปตัดสินผู้อื่นได้อย่างไร แล้วคนที่เห็นต่างสามารถมีที่อยู่ได้หรือไม่ เส้นแบ่งประเภทที่สาม คือเส้นแบ่งทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองโดยตรง กล่าวคือเป็นเส้นแบ่งที่ระบุให้เห็นว่าในเฉพาะตอนนี้เราและเขาอาจจะรวมกันเป็นพวกเดียวกันได้ไม่ว่าจะในประเด็นอะไรก็ตาม (รวมไปถึงการเป็นคนดีเหมือนกัน หรือเป็นคนฉลาดเหมือนกัน) แต่ในภายภาคหน้าอาจจะมีความเหตุที่ทำให้เราต้องแตกจากความเป็นอย่างเดียวกัน แต่ในขณะที่เดียวกันเราและเขาก็สามารถกลับมาเป็นพวกเดียวกันได้ใหม่ถ้าเงื่อนไขต่างๆ อำนวย

เส้นแบ่งประเภทแรกและประเภทที่สองนั้นมีความเฉพาะเจาะจงและมีความชัดเจนมากกว่าเส้นแบ่งประเภทที่สาม เพราะระบุชัดเจนว่าแบ่งกันด้วยศีลธรรมผิดชอบชั่วดีและหรือเหตุผล การลากเส้นแบ่งลักษณะดังกล่าวจึงมีความชัดเจนและตายตัว หรือค่อนข้างตายตัว ในขณะที่เส้นแบ่งประเภทที่สามนั้นไม่มีความชัดเจน เพราะบอกแต่เพียงว่า เราไม่ได้อยู่ฝ่ายเดียวกัน หรืออาจจะอยู่ฝ่ายเดียวกันในอนาคตก็ได้ แต่ไม่ได้บอกว่า ที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายเดียวกันหรือเป็นศัตรูกันนั้น

เป็นเรื่องว่าด้วยอะไร เพราะอย่างน้อยเส้นแบ่งประเภทแรกกับประเภทที่สองยังบอกเรานั้นคือการที่เห็นอีกฝ่ายหนึ่งชั่วร้าย หรือไม่ก็เห็นอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนไม่มีสติปัญญาเพียงพอ แต่ความไม่ชัดเจนของเส้นแบ่งประเภทที่สามนี้เอง ที่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเมืองในยุคเสรีประชาธิปไตย เพราะการรู้เพียงว่าพื้นที่การเมืองมีการแบ่งเขาแบ่งเรา โดยไม่มีการเจาะจงลงไปว่าแบ่งด้วยอะไร ทำให้มีความเปิดกว้างต่อประเด็นต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่การเมืองที่อิงศีลธรรมกับการเมืองที่อิงเหตุผลสากลไม่สามารถให้ได้

ความแตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่า (value pluralism)

การเมืองที่มีความเป็นการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ซ้ำก็เร็วจะต้องถึงเวลาตัดสินใจว่าอะไรใช่ อะไรไม่ใช่ เช่น แก้วรัฐธรรมนูญมาตรานี้ มาตรานั้นได้หรือไม่ อย่างไร และถ้าหากใช้เหตุผลสากลตัดสินใจ ไม่ว่าเหตุผลนั้นจะฉลาดล้ำลึกเพียงใดก็ตาม สุดท้ายแล้วก็ต้องเกิดการตัดสินที่ไม่มีเหตุผลหรือปัญญาน้อยออกไปจากพื้นที่การเมือง แต่เมื่อเหตุผลสากลต้องเผชิญหน้ากับความแตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่า เหตุผลสากลจะต้องเผชิญกับทางตันในการใช้เหตุผล เพราะคุณค่าเป็นเรื่องของการให้ค่าของแต่ละคนแต่ละฝ่าย การให้ค่าเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลาและสถานที่ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองคือภารกิจที่อิงกับบริบทสิ่งแวดล้อม (politics is a contextualist task) (ดูการวิเคราะห์ของ Fines 2009, 962)⁴ เมื่อเป็นเรื่องของบริบท การจะตัดสินว่าอะไรยุติธรรม อะไรไม่ยุติธรรม อะไรชอบธรรม อะไรไม่ชอบธรรม อะไรถูก อะไรผิด สามารถเป็นไปได้จากตัววัฒนธรรมนั้นๆ เอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือจากบริบทเท่านั้น เพราะว่าวัฒนธรรมดังกล่าวให้เกณฑ์ให้มาตรฐานเพื่อมาวัดสิ่งต่างๆ ดังนั้นการตัดสินสิ่งต่างๆ จากมุมที่มีความเป็นสากลจึงเป็นไปได้ (ดู Mouffe 1989, 37) เกณฑ์ในการวัดคุณค่าของสิ่งต่างๆ จึงอิงอยู่กับวัฒนธรรม ไม่สามารถลอยอยู่โดดๆ ได้ เมื่อลอยอยู่โดดๆ ไม่ได้ ความเป็นสากลอย่างแท้จริงจึงเป็นไปได้ ต่อให้วัฒนธรรมใดก็ตามมีความพยายามสร้างเกณฑ์ในการวัดคุณค่าของสิ่งต่างๆ ให้มีความเป็นสากล เกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่ว่าก็มาจากการกำหนดของวัฒนธรรมอยู่ดี เมื่อสังคมโลกเต็มไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย เกณฑ์ในการวัดสิ่งต่างๆ จึงมีมากมาย และก่อให้เกิดความยุ่งยากในเชิงคุณค่าขึ้น

⁴ งานเขียนดังกล่าวใช้คำว่า การเมือง (politics) แต่ความหมายที่ให้นั้นจะสอดคล้องกับความเป็นการเมือง (the political) ในบทความนี้

ความยุ่งยากของความแตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่านั้นเป็นเพราะว่าชุดคุณค่าบางชุดไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้แม้แต่น้อยด้วยเหตุผลที่ว่าต่างก็กีดกันซึ่งกันและกัน (ดู PLURALT 1996, 138) ตัวอย่างเช่น ในเวลาเดียวกันเราไม่สามารถเป็นได้ทั้งสามที่ดี พ่อที่ดี พระที่ดี หรือนักเดินทางที่ดีได้พร้อมๆ กันไป เพราะเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุผลในตัวเองทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ การจะเป็นพ่อหรือสามที่ดีจำเป็นต้องดูแลครอบครัว ไม่ใช่การปลีกตัวเองจากเรื่องทางโลกอย่างเช่นพระที่ดี หรือออกท่องเที่ยรรอบโลกตามหลักการของนักเดินทางที่ดี การเข้ากันไม่ได้จึงไม่ใช่เป็นเพราะไม่มีทรัพยากร ไม่มีพื้นที่ ไม่มีใจ หรือไม่มีเวลาในการทำให้ความแตกต่างเป็นหนึ่งเดียว แต่เป็นเพราะตัวหลักการเองที่ทำให้การเลือกทางหนึ่งต้องตัดอีกทางหนึ่งโดยปริยาย การตัดสินใจทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองก็อยู่กับหลักการของการเลือกและตัดสิ่งที่ไม่ได้เลือกออกไป ไม่ใช่การนับรวมทุกอย่างเข้ามา และหากกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วการที่ใครสักคนต้องการเป็นพ่อที่ดี พระที่ดี นักเดินทางที่ดีนั้นมีส่วนมาจาก passion อย่างการบวชเป็นพระนั้นก็เพราะว่าอยากสงบใช้หรือไม่

นอกจากจากความแตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่าแล้ว สิ่งที่การเมืองสมัยใหม่ยังต้องเจอก็คือความแตกต่างหลากหลายเชิงศีลธรรม (moral pluralism) (ดูการวิเคราะห์ของ Deveaux 1999, 16) ซึ่งจะมีความยุ่งยากยิ่งกว่าความแตกต่างหลากหลายเชิงคุณค่า เพราะเรื่องของคุณค่านั้นเป็นรสนิยมส่วนบุคคล มีความเป็นปัจเจกมากกว่าที่จะเป็นเรื่องส่วนรวม คือแต่ละคนจะมีชุดคุณค่าแตกต่างกันอย่างไรก็ได้ตราบเท่าที่ไม่สร้างความปั่นป่วนให้กับส่วนรวม แต่ถ้าหากเป็นความแตกต่างหลากหลายเชิงศีลธรรมนั้นจะสร้างศัตรูทางศีลธรรมขึ้นมา (moral enemy) เพราะความรัดกุมถูกผิดทางศีลธรรมจะทำให้อีกฝ่ายที่ไม่ถูกนับรวมเข้ามาให้เป็นผู้มีศีลธรรมกลายเป็นเป็นปีศาจที่สมควรจะถูกกำจัดทิ้ง การด่าทอต่างๆ เช่น “หนักแผ่นดิน” หรือ “นรกส่งมาเกิด” เป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างศัตรูทางศีลธรรม ซึ่งก็ถือว่าเป็นแรงปรารถนาชนิดหนึ่งเช่นกัน เพียงแต่เป็นแรงปรารถนาที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความรุนแรง ในประเทศไทยนั้นล้วนเต็มไปด้วยตัวอย่างที่ดีของการกระทำเช่นนี้ เช่นกรอบคิดที่ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” เป็นต้น ดังจะเห็นได้ในช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งฝ่ายที่เป็นผู้ฆ่ามันตีความอย่างบริสุทธิ์ใจว่าตนเองคือคนดีที่ได้ฆ่าผีร้าย และยังซ้ำด้วยการเอาเก้าอี้ฟาดศพเข้าไปซ้ำมาอย่างเป็นคนดีและบริสุทธิ์ใจ

การเมืองไม่ใช่วิทยาศาสตร์

การทำให้การเมืองที่มีความเป็นการเมืองเกิดความเป็นสากลก็ไม่ต่างอะไรไปจากการทำให้การเมืองเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะวิทยาศาสตร์ธรรมชาติไม่ต้องพึ่งพากับความเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามแม้แต่นักวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นผู้ค้นพบกฎธรรมชาติก็กลับเป็นคนที่มีความเฉพาะเจาะจง มีอารมณ์ความรู้สึก รสนิยม แรงปรารถนา และการจัดลำดับคุณค่าต่างๆ เป็นของตนเอง ในแง่นี้นักวิทยาศาสตร์จึงเป็นคนที่เอาแน่เอาอนไม่ได้และความเอาแน่เอาอนไม่ได้นี้ไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพียงนักวิทยาศาสตร์ เพราะมนุษย์ทุกคนต่างล้วนมีลักษณะเช่นนี้ การตัดความเป็นสากลออกไปจากพื้นที่การเมืองจึงเท่ากับเป็นการเปิดรับให้พื้นที่การเมืองรองรับความเอาแน่เอาอนไม่ได้ของมนุษย์ ข้อค้นพบทางวิทยาศาสตร์อาจเป็นเรื่องของเหตุผลและการสังเกตศึกษา แต่การตัดสินใจนั้นเป็นเรื่องของการเลือกหรือไม่เลือกที่จะทำการศึกษา เลือกหรือไม่เลือกที่จะเผยแพร่การศึกษา ดังนั้นการพิจารณาการสร้างหรือเผยแพร่เทคโนโลยีไม่สามารถแยกจากการเมืองที่มีความเป็นการเมืองได้ เพราะจะต้องมีการตัดสินใจว่าอะไรคือสิ่งที่จะผลิตและพัฒนาได้บ้าง (ดูประเด็นดังกล่าวใน Carpentier and Cammaerts 2006, 973) การตัดสินใจคือองค์ประกอบสำคัญยิ่งในพื้นที่การเมือง (judgment plays a fundamental role) (ดู Mouffe 1989, 37) ดังนั้นจึงเต็มไปด้วยการพิจารณา การตัดสินใจ การลงความเห็นว่าอะไรมีคุณค่า มีน้ำหนัก สำคัญหรือไม่สำคัญอย่างไร ดังนั้นจึงไม่ใช่พื้นที่ที่จำกัดอยู่เพียงการเอาข้อเท็จจริงดิบๆ มาตั้งให้ผู้คนเห็นทั่วกัน แต่เมื่อเห็นแล้ว รับทราบแล้วก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น

เมื่อการเมืองที่มีความเป็นการเมืองไม่ใช่เรื่องของเหตุผลดิบๆ การพอพั้งขึ้น/พอรับได้ (reasonable/plausible) จึงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ กล่าวคือไม่จำเป็นเรื่องเป็นเหตุผลอันสมบูรณ์แบบไรที่ติก็มีพื้นที่ทางการเมือง อย่างไรก็ตามเราก็ต้องแยกระหว่างความถูกต้องสากลที่ตายตัว กับความเฉพาะเจาะจงที่มีลักษณะแบบเอาแต่ใจตนเอง (arbitrariness) สองสิ่งนี้คือขั้วตรงข้ามของกันและกัน การพอพั้งขึ้นและหรือการพอรับได้คือทางสายกลางของความถูกต้องสากลและความเฉพาะเจาะจงแบบเอาแต่ใจตนเอง เพราะความเฉพาะเจาะจงในลักษณะดังกล่าวไม่จำเป็นต้องใช้เหตุผลอะไรทั้งสิ้น ส่วนความถูกต้องสากลเองก็จำเป็นต้องใช้ชุดของเหตุผลเพียงชุดเดียวที่มีความตายตัว ดังเช่นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ พื้นที่สำหรับการเมืองจึงเต็มไปด้วยการแสดงความคิดเห็น (opinion) ไม่ได้มีแค่เพียงแค่ข้อเท็จจริง และความเห็นเป็นสิ่งที่ใครๆ ก็มี โดยที่ไม่เกี่ยวกับชื่อเสียง การศึกษา และฐานะ หากเรามองตามกรอบคิดแบบนี้การเมืองจึงสามารถเป็นเรื่องของทุกคน

ความเห็นนี้เองที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะเมื่อถึงจุดหนึ่งจะต้องมีการตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับอะไร ต่อให้ความเห็นดังกล่าวจะเป็นความเห็นที่เต็มไปด้วยการใช้เหตุผลก็ตาม ดังนั้น “ความไม่ลงรอยกันของหลักการที่มีเหตุผลต่างๆ” (ดูการวิเคราะห์ของ Schaap 2006, 262) ต้องถือว่าเป็นความขัดแย้งทางการเมืองด้วย การพยายามเข้าถึงความเป็นสากลจึงขัดกับความจริงของการเมืองที่มีความเป็นการเมือง ในแง่ที่ว่าทุกๆ ที่ความขัดแย้งระหว่างเหตุผลชุดต่างๆ หรือแม้แต่ภายในชุดเดียวกันก็ถือว่าเป็นเรื่องการเมือง แต่กลับพยายามทำให้หายไปด้วยการเอาเหตุผลสากลเข้ามาครอบไว้

ที่อยู่ของการเมือง

เมื่อการเมืองเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการแสดงความเห็นและการแสดงคุณค่าชุดต่างๆ การเมืองที่มีความเป็นการเมืองจึงไม่ใช่เรื่องเฉพาะทางของหน่วยงานหรือคนผู้ใด (ดูการวิเคราะห์ของ Mouffe 1993, 3) ขยายความก็คือประเด็นทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองนั้นสามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดอยู่เพียงในรัฐสภา จึงไม่ใช่ของตายที่จะต้องถูกหยุดไว้เพียงที่ใดที่หนึ่ง ไม่ว่าจะในแง่ของสถานที่ที่เป็นรูปธรรมจริงๆ หรือพื้นที่ทางความคิดก็ตามที่

เมื่อการเมืองที่มีความเป็นการเมืองไม่ใช่ของตายจึงไม่สามารถตีกรอบที่ชัดเจนได้ ดังนั้นการเมืองที่มีความเป็นการเมืองกับกฎหมายจึงต่างกัน เพราะกฎหมายเป็นเรื่องของกฎระเบียบที่ถูกตีกรอบทำให้หยุดนิ่งไว้แล้ว ส่วนการเมืองที่มีความเป็นการเมืองเป็นเรื่องของการไม่เห็นด้วยจึงเต็มไปด้วยความไม่นิ่ง กฎหมายคือหลักการหรือตัวอักษรที่มีความตายตัวในตัวเอง อย่างเช่นการระบุว่า การขโมยของต้องได้รับโทษเช่นนั้นเช่นนี้ ตัวอักษรหรือหลักการในประโยคดังกล่าวหยุดนิ่งในตัวเอง สิ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวและเป็นเรื่องการเมืองที่มีความเป็นการเมืองก็คือการตีความ การนำไปใช้ ดังนั้นนักกฎหมายรวมไปถึงผู้พิพากษาก็ล้วนข้องเกี่ยวกับการเมืองที่มีความเป็นการเมือง การข้องเกี่ยวที่ว่าไม่ได้หมายถึงการรับสินบนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ซึ่งการรับสินบนก็ถือเป็นการเมืองชนิดหนึ่งเช่นกัน) หากแต่หมายถึงการที่นักกฎหมายหรือผู้พิพากษาต้องตีความตัวอักษรที่มีความตายตัว และการตีความของมนุษย์แต่ละคนไม่มีความตายตัว ถ้าพิจารณาตามกรอบคิดดังกล่าว ความเป็นกลางจึงไม่มีแม้แต่ในหมู่ผู้พิพากษาที่ไม่เคยรับสินบนจากใคร

การกระทำทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองจึงไม่ใช่เรื่องเฉพาะทางเฉพาะอาชีพ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถกระทำได้ สมัชชาคนจนอาจจะไม่มีวุฒิการศึกษาเท่ากับผู้พิพากษา แต่กลุ่มคนดังกล่าวก็อยู่ในพื้นที่ทางการเมือง อาชีพนักการเมืองอาจจะเห็นได้ตามสภา แต่นั่นเป็นเพียงพื้นที่หนึ่งของพื้นที่ทางการเมืองที่มีความเป็นการเมืองเท่านั้นเพราะการเมืองนอกสภาเกิดขึ้น

เสมอ นอกจากนั้นแล้วแม้แต่ผู้ที่มีอาชีพเป็นนักการเมืองในสภาเองก็ไม่จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ หรือนิติศาสตร์ การเมืองที่มีความเป็นการเมืองจึงเป็นไปได้สำหรับทุกคน ไม่จำกัด อาชีพหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เมื่อไม่ใช่เรื่องเฉพาะทาง การถกเถียงกันว่าด้วยความถูกต้องเหมาะสมของกฎหมายก็เป็นสิ่งที่ใครๆ ก็ทำได้ ต่อให้ผู้ถกเถียงกันจะไม่ได้เป็นนักกฎหมายหรือนักรัฐศาสตร์ก็ตามที เพราะ “ถูกต้อง” และ “เหมาะสม” คือสิ่งที่ต้องตีความและเมื่อมีการตีความที่แตกต่างกันก็ต้องมีการตัดสินใจว่าจะไร “ถูกต้อง” และ “เหมาะสม” กว่ากัน แต่ถ้าพิจารณาด้วยวิธีคิดแบบเหตุผลสากล ก็จะต้องมีสิ่งที่ถูกต้องสูงสุดอยู่ แต่เราคงจะเห็นแล้วว่าวิธีคิดดังกล่าว ผันกับสภาพความเป็นจริงทางการเมือง

เมื่อการเมืองที่มีความเป็นการเมืองเป็นเรื่องของใครหรือหน่วยงานใดก็ได้ ดังนั้นจึงสื่อความหมายกว้างขวางจนจับให้อยู่หนึ่งไม่ได้ ตั้งข้อความที่ว่า “ความเป็นการเมืองเป็นชื่อกว้างๆ สำหรับคุณสมบัติอะไรก็ตามที่สามารถให้เราเรียกบางอย่างว่าความเป็นการเมือง” (the political is a general name for the feature that allows us to call something political) (ดูการวิเคราะห์ของ Zweerde 2007, 150) หมายความว่าความเป็นการเมืองไม่มีประเด็นชัดเจนเป็นของตัวเอง เพราะอะไรก็สามารถกลายเป็นเรื่องความเป็นการเมืองได้ แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นอะไรก็ได้ก็ไม่ได้หมายความว่า “อะไรๆ ก็คือความเป็นการเมือง” (the ‘political’ is not ‘whatever is political’) แต่คือ “การทำให้เกิดความเป็นการเมืองขึ้นมา” (that which makes something political political) (ดู Zweerde 2007, 151) ซึ่งก็คือการทำให้กลายเป็นประเด็นสาธารณะและเข้าสู่กระบวนการที่จะต้องชี้ขาดในที่สุดว่าอะไรได้อะไรไม่ได้บ้าง การใช้เหตุผลสากลตัดสินอะไรบางอย่างที่ไร้เหตุผลออกไปจากพื้นที่การเมือง ก็จะส่งผลให้สิ่งที่ไร้เหตุผลนั้นย้อนกลับมาต่อสู่ทางการเมืองอย่างช่วยไม่ได้ กล่าวคือไปห้ามอย่างไรก็คงห้ามไม่ได้ ไม่ว่าเหตุผลนั้นจะล้าเลิศเพียงใด อย่างเช่นแรงปรารถนาของบางคนนั้นมีมากเพียงพอที่จะจี้เครื่องบินไปชนตึกชนอาคารสร้างความเสียหายแก่ฝ่ายของ “ผู้ถูกต้อง” อย่างมากมายมหาศาลเช่นที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ “911”

เอกสารอ้างอิง

- Carpentier, Nico and Cammaerts, Bart. 2006. "Hegemony, Democracy, Agonism and Journalism: An Interview with Chantal Mouffe." *Journalism Studies* 7 (6): 964-975.
- Deveaux, Monique. 1999. "Agonism and Pluralism." *Philosophy Social Criticism* 25 (4): 1-22.
- Fives, Allyn. 2009. "Reasonable, Agonistic, or Good? The Character of a Democrat." *Philosophy and Social Criticism*. 35 (8): 961-983.
- Fletcher, John. 2003. "Identity and Agonism: Tim Miller, Cornerstone, and the Politics of Community-Based Theatre." *Theatre Topics* 13 (2):189-203.
- Mouffe, Chantal and Holdengraber, Paul. 1989. "Radical Democracy: Modern or Postmodern?" *Social Text* 21: 31-45.
- Mouffe, Chantal. 1993. *The Return of The Political*. London: Verso.
- Mouffe, Chantal. 2000. *The Democratic Paradox*. London: Verso.
- Mouffe, Chantal. 2005. *On The Political*. New York: Routledge.
- Mouffe, Chantal. 2005a. "Schmitt's Vision of a Multipolar World Order." *The South Atlantic Quarterly* 104 (2): 245-251.
- PLURALT. 1996. "On the Itineraries of Democracy: An Interview with Chantal Mouffe." *Studies in Political Economy* 49: 131-148.
- Schaap, Andrew. 2006. "Agonism in Divided Societies." *Philosophy and Social Criticism* 32 (2): 255-277.
- Thornhill, Chris. 2009. "The Autonomy of the Political: A Socio-theoretical Response." *Philosophy and Social Criticism* 35 (6): 705-735.
- Zweerde, Evert Van Der. 2007. "Friendship and the Political." *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 10 (2): 147-165.

